College voor Toetsen en Examens

PROJECT IEDERS EXAMEN

December 2020

Inleiding

Dit is een samenvatting van de eindevaluatie van het Project Ieders Examen. Dit driejarige project is een continuering van een beweging die binnen het College voor Toetsen en Examens (CvTE) al langer gaande was. Sinds 2016 werkt het CvTE meer en meer expliciet aan docentbetrokkenheid en transparantie. Ook wordt met dit project uitvoering gegeven aan de Tweede Kamermoties van Straus (2016) over docentbetrokkenheid bij en transparantie van examenprocessen, en die van Van Meenen en Vermue (2016) gericht op het na afname openbaar maken van alle opgaven van de digitale centrale examens. In oktober 2020 is de eindrapportage van dit project aan het ministerie van OCW aangeboden. In overleg is bepaald hoe opvolging wordt gegeven aan de opbrengsten van het project.

In de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat docenten, nog meer dan al het geval was, betrokken willen worden en zijn bij de (ontwikkeling van) centrale examens. Meer betrokkenheid van docenten creëert meer draagvlak voor de centrale examens. In het Project Ieders Examen is een set instrumenten ontwikkeld die ruimschoots tegemoetkomt aan de vraag om meer betrokkenheid van docenten en transparantie over het examenproces. Deze instrumenten, die zich bewezen hebben, wil het CvTE graag structureel blijven inzetten. Een aantal instrumenten ondersteunt jaarlijks het examenproces en een aantal is in te zetten wanneer daar behoefte aan is. Hieronder worden de instrumenten kort besproken.

Pre^{+}, pre- en testcorrectie

Er is een drietal instrumenten ontwikkeld waarbij docenten feedback kunnen geven op het correctievoorschrift van een centraal examen: pre^{+}, pre- en testcorrectie. Wanneer het correctievoorschrift – en bij pre^{+} in uitzonderlijke gevallen ook de opgave(n) – aangescherpt kan worden, biedt dat leerlingen de best mogelijke beoordeling. Daarnaast ondersteunt het de samenwerking tussen de eerste en tweede corrector. Ook de samenwerking met de betrokken vakinhoudelijke verenigingen is een belangrijk winstpunt van deze activiteiten.

Pre$^{(+)}$ correctie

Bij pre^{+} en precorrectie maakt een panel van 24 docenten een deel van de opgaven uit het aanstaande, nog geheime, centrale examen. Zij kijken hun eigen antwoorden na aan de hand van het correctievoorschrift. Op basis van die ervaring doet het panel aanbevelingen voor aanpassing van het correctievoorschrift. De aanbevelingen worden beoordeeld door de vaststellingscommissie waarna deze een besluit neemt over de aanpassingen.

Precorrectie
2017: wiskunde A havo, scheikunde vwo.
2018: Frans vmbo gl/tl, natuurkunde havo, economie vwo.
2019: Nederlands havo, Duits vmbo gl/tl.
2020: Nederlands havo, Frans havo.

Pre^{+} correctie
2019 (voor examenperiode 2020): Frans vmbo gl/tl, maatschappijkunde kb.
2020* (voor examenperiode 2021): Duits vmbo gl/tl, scheikunde havo, Frans vwo, economie gl/tl, nask1 bb.
*niet doorgegaan i.v.m. corona

Testcorrectie

Bij testcorrectie corrigeren 20 docenten na de afname van het centraal examen het werk van hun leerlingen aan de hand van het voorlopige correctievoorschrift. Vervolgens doet het panel gezamenlijk aanbevelingen voor het aanscherpen van dit voorlopige correctievoorschrift. De aanbevelingen worden beoordeeld door de vaststellingscommissie en de toetsdeskundige, waarna zij besluiten over de eventuele wijzigingen in het voorlopige correctievoorschrift. De meerwaarde van testcorrectie is dat docenten een reactie/beoordeling kunnen geven mede op basis van hoe vraag-antwoordcombinaties zich in de praktijk hebben gedragen.

2017: Nederlands vwo.
2018: Nederlands vwo, Frans vwo, scheikunde vwo.
2019: Nederlands vwo, Frans vwo, kunst algemeen havo, maatschappijwetenschappen havo.

2020*: Nederlands vwo, Nederlands vmbo gl/tl, economie vmbo gl/tl, kunst algemeen vwo, scheikunde havo, maatschappijwetenschappen vwo.
*niet doorgegaan i.v.m. corona

Uit de ervaringen blijkt steevast dat ook testcorrectie docentbetrokkenheid en kennis van de realisatie van centrale examens vergroot. De docenten zijn zowel over de pre(+)correctie als de testcorrectie enthousiast. Het gegeven dat de betrokken docenten daadwerkelijk invloed hebben op het tot stand komen van het definitieve correctievoorschrift (en/of de opgaven) slaat aan. Ook de vaststellingscommissies van het CvTE en de toetsdeskundigen van Stichting Cito die aan de sessies deelnamen, zijn enthousiast. Ze waarderen de feedback die ze krijgen op hun werk.

Discussie-bbf's

Bij de flexibele en digitale centrale examens vmbo bb en kb kunnen docenten tijdens de afnameperiode niet vrij en openlijk discussiëren over de opgaven, omdat die pas na afloop van de afnameperiode openbaar gemaakt worden. Om docenten tóch de mogelijkheid te bieden om over opgaven en correctievoorschriften van gedachten te wisselen, zijn in het examenjaar 2018 voor twee vakken besloten en beveiligde online fora (discussie-bbf's) ingericht. In 2019 is opgeschaald naar vijf vakken en vanaf 2020 was voor alle algemene vakken een discussie-bbf beschikbaar. Het feit dat docenten op de fora ook vragen kunnen stellen, levert een lichte vermindering van het aantal vragen bij de Examenlijn van het CvTE op. Ook gaat er een positieve werking van uit als het gaat om een gelijke beoordeling van examenopgaven door docenten.

Uit de evaluaties komt naar voren dat de deelnemers positief zijn over het discussie-bbf en het van meerwaarde vinden (92%). Enkele opmerkingen zijn: 'Fijn dat er eindelijk over de opgaven gediscussieerd kan worden.' 'Ik heb geen directe collega's, dus fijn dat ik op deze manier toch hulp van mijn medecollega's kan inschakelen.' Het beeld dat uit de gesprekken en vragenlijsten naar voren komt, ondersteunt het besluit om in het examenjaar 2021 op te schalen naar een discussie-bbf voor elk van de tien vakken in bb en kb die digitaal worden afgenomen.

2018: aardrijkskunde, wiskunde (kb).
2019: aardrijkskunde, economie, Engels, Nederlands, wiskunde (bb en kb).
2020*: aardrijkskunde, biologie, Duits, economie, Engels, geschiedenis en staatsinrichting, maatschappijkunde, natuur- en scheikunde I, Nederlands en wiskunde (bb en kb).
*niet doorgegaan i.v.m. corona

Constructie-bbf's

De constructie van de centrale examens is in handen van Stichting Cito. Het CvTE verstrekt voor elk vak een constructieopdracht. Stichting Cito werkt met constructiegroepen die elk bestaan uit vier tot vijf docenten. Om flexibeler te kunnen zijn in de bemensing van deze constructiegroepen en om nog meer docenten bij de constructie te betrekken, is Stichting Cito in 2018 bij vier vakken gestart met constructie-bbf's: groepen, bestaande uit maximaal tien docenten, die 'op afstand', via het constructie-bbf, een bijdrage leveren aan het maken van examenopgaven. In 2019 is dit project voortgezet, waarbij de omvang van de groepen is vergroot.

Uit de evaluaties komt naar voren dat docenten graag meewerken aan centrale examens. Er wordt materiaal opgeleverd dat ter inspiratie of verdere verwerking aan de reguliere constructiegroepen kan worden aangeboden. Sinds 2020 wordt geëxperimenteerd met een hybride model. Dat wil zeggen dat de constructiegroep de docentengroep op afstand structureel benut voor het aanleveren van ideeën, contexten, ruw materiaal of het geven van feedback.

2018 t/m 2020: Engels havo, geschiedenis havo/vwo, wiskunde kb, zorg en welzijn bb en kb.

Bijeenkomsten met docenten

Regiobijeenkomsten

Jaarlijks worden in samenwerking met Stichting Cito één of meer regiobijeenkomsten georganiseerd. Doel van deze bijeenkomsten is docenten en examenmakers in de gelegenheid stellen om met elkaar informatie en ideeën uit te wisselen. Deelnemers krijgen meer inzicht in het examenproces en examenmakers gaan met ideeën naar huis om verbeteringen aan te brengen in de examens en in de communicatie daarover. Examenmakers gaan in gesprek met docenten over onderwerpen zoals: de N-term, de lengte en taligheid van de centrale examens en kwesties tussen eerste en tweede corrector. Door de gesprekken wordt het wederzijds begrip vergroot. Tot nu toe namen aan elke bijeenkomst ongeveer honderd docenten deel. Uit evaluaties blijkt dat ruim 90% van hen de bijeenkomsten als nuttig ervaart.

2018: Utrecht (najaar)
2019: Tilburg (voorjaar), Zwolle (najaar)
2020*: Eindhoven (voorjaar)
*niet doorgegaan i.v.m. corona

Vakspecifieke regionale bijeenkomsten

De afgelopen jaren heeft het CvTE verschillende vakspecifieke regionale bijeenkomsten georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomsten is met zo'n 150 docenten die ervaring hadden met examenklassen en het centraal examen van hun vak gesproken over onderwerpen als het correctievoorschrift en vakspecifieke regels. Deze bijeenkomsten leverden nieuwe inzichten op over (vakspecifieke) knelpunten en over eventuele oplossingen.

2017: nask 1
2018: wiskunde vmbo

Examencorrectietraining

In samenwerking met Stichting Cito en de Hogeschool Utrecht is er een training examencorrectie georganiseerd. Deze praktijkgerichte bijeenkomst is gericht op de rol van de docent als examinator. Mede vanwege de grote belangstelling wordt deze examencorrectietraining inmiddels jaarlijks georganiseerd. Aan de hand van concrete voorbeelden van opgaven en (mogelijk) leerlingenwerk kijken docenten met vakcollega's naar de praktische uitvoering van de correctie met alles wat daarbij komt kijken. Uit de evaluaties komt naar voren dat 75-85% van de docenten tevreden is over de inhoud van deze training.

2017: Utrecht, havo/vwo
2019: Utrecht, havo/vwo
2020: Utrecht, vmbo

Ledendag

Jaarlijks organiseert het CvTE een bijeenkomst voor voorzitters en leden van de vaststellingscommissies. Het doel van deze ledendag is de leden van de vaststellingscommissies met een speciaal voor hen opgezette dag te waarderen en hen meer betrokken te laten zijn bij (het werk van) het CvTE. De leden waarderen dat. Op de ledendag kunnen zij vanuit hun dubbelrol als docent en examenmaker/vaststeller in een brede setting reflecteren op zowel interne als externe ontwikkelingen die van invloed zijn op (het werk van) het CvTE. Daarbij fungeren de leden voor het CvTE als denktank en klankbord. Daarnaast zijn er voorzitters en leden van vaststellingscommissies die als ambassadeur van het CvTE optreden. Voor collega's of vakgenoten verzorgen zij workshops over onder meer de totstandkoming van centraal examens en over hun rol en ervaringen daarbij. Het ambassadeurschap is belangrijk omdat leden en voorzitters in toenemende mate het gezicht van het CvTE zijn. Zij maken het CvTE voor het veld meer benaderbaar en responsiever.

2017: combinatie van plenaire activiteiten en workshops
2018: thema Project Ieders Examen
2019: geïntegreerd in event '10 jaar CvTE'
2020: online bijeenkomst: impact van corona op de examenperiode

Focusgroepen
Er is op een aantal momenten met focusgroepen gewerkt om met docenten in gesprek te kunnen gaan over een syllabus. Hierdoor kan de syllabuscommissie aan het werk met een (meer) door het veld gedragen opdracht. Deelnemende docenten begrijpen nu veel beter wat het verschil is tussen het examenprogramma en de syllabus en tussen het SE-deel en het CE-deel. Ook begrijpen ze beter welke keuzes zijn gemaakt en waarom. De syllabus heeft dan een groter draagvlak, de uitwerking van de programma's zijn overzichtelijker en er is een betere aansluiting op de manier waarop de docenten de syllabus in het onderwijs gebruiken.

2016-2017: geschiedenis havo/vwo, economie havo/vwo
2018-2019: biologie havo/vwo, natuurkunde havo/vwo, scheikunde havo/vwo

Andere activiteiten

Normering in beeld
Omdat centrale examens niet elk jaar precies even moeilijk zijn, worden ze na afname genormeerd. Dat zorgt ervoor dat de prestatie om een voldoende te halen voor een centraal examen ieder jaar gelijk is. Omdat de normering een deels technische aangelegenheid is waar in het veld allerlei vragen over leven, besteedt het CvTE hier jaarlijks expliciet aandacht aan. In 2017 verscheen er een artikel over de normeringssystematiek en is er een webinar gehouden en zijn er diverse filmpjes opgenomen. In 2018 was er een verdiepende bijeenkomst met een kleine groep geïnteresseerden en een pers- en videopresentatie.
In 2019 is in samenwerking met een reclamebureau een campagne gestart om de N-term op een toegankelijke manier voor het voetlicht te brengen. Dit heeft geleid tot een speciale webpagina en het filmpje 'De N-term maken we samen' dat een dag voor de bekendmaking van de N-termen is gelanceerd en succesvol is gebleken. In drie dagen tijd is deze nieuwe pagina ruim 25.000 keer bekeken.

2017: webinar
2018: videopresentatie
2019: campagne: De N-term maken we samen

Digitaal prikbord
Het prikbord is een landingspagina op Examenblad voor docenten Engels. In de examenperiode plaatst het CvTE daarop dagelijks vragen en antwoorden van docenten. Na een tweetal pilots is besloten dat dit instrument een betere plek kan krijgen binnen de algemene informatievoorziening dan specifiek bij docentbetrokkenheid.

2017: prikbord Engels voor havo/vwo
2018 t/m 2019: prikbord Engels voor vmbo, havo/vwo

Expertpanel
Tijdens de examencampagne beantwoordt de Examenlijn van het CvTE vragen van docenten over de centrale examens. Inhoudelijke vragen worden dan aan de voorzitters van de vaststellingscommissies voorgelegd. Er zijn vakken waar het heen en weer communiceren tussen de docent en de Examenlijn toch niet tot een voor alle partijen bevredigende oplossing leidt. De verwachting is dat het CvTE zijn rol zuiver kan houden door een examenlijnkwestie in zo'n situatie ter advies voor te leggen aan een aantal onafhankelijke inhoudelijk deskundigen.

2020*: scheikunde vwo
*niet doorgegaan i.v.m. corona

Doorkijk naar de toekomst

In de eindrapportage doet het CvTE voorstellen voor implementatie van de meest succesvolle instrumenten die ontwikkeld zijn in het kader van Project Ieders Examen. In de projectfase is duidelijk geworden dat de prioriteiten jaarlijks wisselen. De instrumenten zijn daar ingezet waar ze betrokkenheid en draagvlak konden optimaliseren. Deze lijn wil het CvTE continueren en het ministerie van OCW onderschrijft het voornemen om het Project Ieders Examen vanuit dit perspectief structureel te maken.
Zo zullen het discussie-bbf en het constructie-bbf jaarlijks worden ingezet. Dit geldt ook voor de pre^{+}, pre- en testcorrecties, de examencorrectietraining en de regiobijeenkomsten met docenten. Daarnaast blijft het CvTE alert op de ontwikkeling en inzet van andere instrumenten die docentbetrokkenheid kunnen vergroten. De consequenties van de coronacrisis hebben expliciet duidelijk gemaakt dat er ook naar andere vormen en middelen gekeken moet worden om docenten bij de centrale examens te blijven betrekken.

De Inspectie voor het Onderwijs onderschrijft in haar driejaarlijks onderzoek naar de kwaliteitsborging van het CvTE (september 2020) het belang van het vergroten van docentbetrokkenheid. De impact van het Project Ieders Examen is groot bij de examens die in de projectfase aan het project hebben deelgenomen; omdat dit een beperkt aantal examens is, is er nog volop ruimte voor meer docentbetrokkenheid.

Ten slotte laat het CvTE in de zomer van 2021 opnieuw zijn vijfjarig imago-onderzoek uitvoeren. Hierin wordt aan stakeholders van het CvTE opnieuw gevraagd in hoeverre zij het ‘creëren van betrokkenheid’ en ‘transparant zijn over de werkwijze’ als een kenmerk/kwaliteit van het CvTE (h)erkennen. Dan blijkt of de verworvenheden van het Project Ieders Examen hebben bijgedragen aan het beeld dat stakeholders hebben van het CvTE.

Instrument/activiteit	Indicatie aantal ‘direct bereikte docenten’ over drie projectjaren
Pre^{+} correctie	50 docenten
Precorrectie	200 docenten
Testcorrectie	200 docenten
Discussie-bbf’s	600 docentenaccounts / 60 unieke discussies
Constructie-bbf’s	60 docenten
Regiobijeenkomsten*	270 docenten
Regionale vakbijeenkomsten	300 docenten
Examencorrectietraining*	480 docenten
Ledendag*	350 voorzitters/leden (docenten)
Focusgroepen	220 docenten
Normering in beeld*	Webinars: 9.000 views, website: 25.000 bezoekers / filmpje: 3.000 views
Digitaal prikbord*	96.000 bezoekers / 560 reacties op evaluatie
Expertpanel	n.v.t.

Tabel 1. Aantallen direct bereikte docenten

*niet alleen unieke docenten

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

cvte.nl

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklastype.
Centraleeindtoetspo.nl

Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs.
Examenblad.nl

Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen.
Staatsexamensvo.nl

Centrale examens middelbaar beroepsonderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma.
Examenbladmbo.nl

Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding.
Staatsexamensnt2.nl